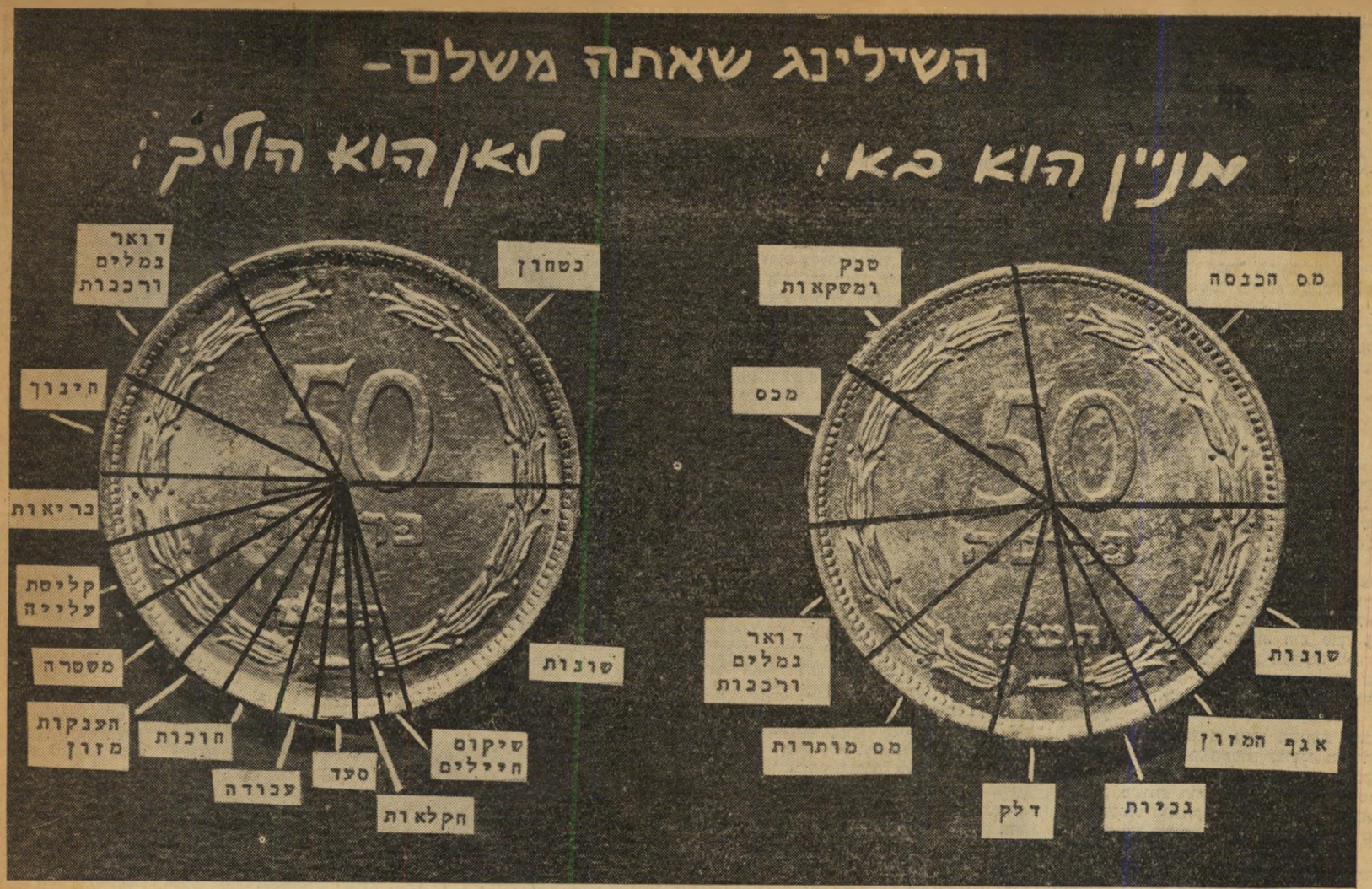

ולבית־הסוהר אין די סוהרים כדי ללוות את האסירים למקומות העבודה.

לכאורה נראה שהעניין פשוט למדי. בית־הסוהר יגבה את שכר העבודה של האסירים, יגכה ממנו את הוצאות השמירה והליווי, יחלק את היתרה לשני חלקים — מחצית לאוצר, תרומה לכלכלת האסיר ושיכונו, ומחצית לאסיר עצמו, שיקבל את הסכום בצאתו לחפשי. אולם הדבר הפשוט למראית עין אינו פשוט כלל במנגנון ממשלתי. טען האוצר: אין בית־הסוהר רשאי לגבות כספים. אלא כל השכר חייב להגיע לקופת האוצר. ואם דרוש לבית־הסוהר מספר נוסף של סוהרים, עליו לדרוש תקן חדש, לקבל אישור בדרך הרגילה. התוצאה: מזה כמה שבועות, מאז נעשו הסידורים עם לשכות העבודה, אין הדבר יוצא לפועל.

הסעיף הנשכח. גם מנהל בית־הסוהר יודע שכל עניין השמירה מיותר לחלוטין. אסיר השפוט לתקופה של כמה חודשים לא יסכן את עתידו לשם בריחה חסרת־סיכויים. עוד לא קרה שאסיר שברח לא נתפס שנית כעבור זמן מועט. בריחה ממאסר מזכה אותו בתקופת מאסר נוספת בתנאים רעים יותר. אולם החוק מרשה יציאה לעבודה ללא ליווי רק לאסירים שנשפטו לשלושה חודשים ומטה, ותיקון החוק ידרוש זמן גם במקרה הטוב ביותר.

בלבו של רם סולומון, שנתמנה זה עתה לנציב בתי־הסוהר, עלה רעיון להשתמש בסעיף הישן של החוק, המאפשר השכרת שוטרים בתשלום (למשל לצורך שמירה על חתונה, מסיבה ובטחון אישי). אולם סעיף זה נשכח, ולא השתמשו בו מאז שנים.

כמוצא יחיד נשאר, איפוא, לחכות שהמכונה הכבדה של הביורוקרטיה הממשלתית תטחן את הבעייה, תמצא פתרון לבעייה הפשוטה שהיא כה מסובכת. בינתיים מחכים האסירים שמפאת חוסר תקציב נאלצים רבים מהם להסתובב בבית־הסוהר בבגדיהם ובנעליהם הפרטיים, ואחדים מהם אף מתהלכים יחפים.

פשעים

חשיבותו של נקיון

שלוש נקישות בדלת העירו את סמל המשטרה ציון דאבאני, איש מדור מניעת הפשעים. הוא קפץ למכנסיו ופתח את הדלת לצעיר נרגש שסיפר כי לפני חצי שעה, בשתיים אחרי חצות הרגיש ברעש של מכונית ליד ביתו במנשיה ובהציצו מבעד לחלונו ראה כי נהג המכונית הוא דוד כהן, צעיר תל־אביבי ידוע. הוא ראה גם מספר אלמונים במכונית והיה מוכן להישבע שראה אף עז בתוך המכונית.

במדינה

דאבאני החליט להתחקות אחרי העניין, התלבש, הזעיק את חברו לעבודה, הסמל אלבלה, ושניהם יצאו במכונית משטרה בעלת מספר אזרחי לתור את העיר הרדומה.

תחילה הסתובבו במנשיה, אך העלו חרס. כאשר נסעו לאחר־מכן לאורך רחוב מרמורק ראו את דוד כהן מהלך להבימה. הם עצרו את המכונית והעלו את הצעיר עליה. כהן סיפר כי הלך לחבר שהבטיח לקחתו לעבודה וגם שאלת הסמל דאבאני: „אולי ידוע לך משהו על מכונית נושאת עז?" לא הבריאה אותו במבוכה והוא המשיך לתאר את ידידו הטוב שמצא לו עבודה.

בתחנת המשטרה קרבו אליו שני הסמלים, החלו מרחרחים סביבו. כהן התחיל מגמגם וסיפורו נעשה חיוור. לפתע הכריז דאבאני: „אין כל ספק שכהן ביקר הלילה בדיר־עזים! בגדיו ממש מסריחים."

חיפוש שטחי בשרווליו המכופלים של בהן העלה גם קצת זבל עזים. כהן הודה בכל פרשת הלילה. הוא יצא עם חברים מספר, הגיע מכונית פרטית, נסע לשכונת מכבי, פרץ לדיר של עזים, הוציא עז אחת. הוא וחבריו נטשו את המבצע כאשר הרגישו כי עוקבים אחריהם.

שני הסמלים הובלו על־ידי כהן לחורבה בשכונת מנשיה בה נמצאה המכונית נושאת העז, אחר יצאו לאסור את האחים יצחק וירושע סיטון, שותפו למבצע.

שני האחים סעדו פת שחרית והופתעו מהביקור הבלתי צפוי. הסמלים חיכו בסבלנות לסיום הארוחה ולקחו, לאחר־מכן, את שני האחים לתא־המעצר. האחים מיידד החלו מחרפים את דוד המלוכלך: „אמרנו לך להתרחץ אחרי שנשאת את העז. אך, אתה, מעולם לא אהבת להתרחץ!"

רוחו הרעה של הסוכן

כשירד לייבוש בורנשטיין, תייר יהודי מאיטליה, מהאניה שעגנה בנמל חיפה, קיבלה את פניו משלחת מטעם משטרת הנמל. המשטרה גילתה בין מטלטליו 7000 דולארים מזוייפים. הוא נאסר ושוחרר בערבות עד לבירור משפטו. בינתיים, הגיע לייבוש למסקנה שכל העניין אינו מוסיף לו כבוד. הוא החליט שבמקום לתייר בין כבשיי תל־אביב, ירושלים והגליל, ישכח מכל הענין וישכיח אותו מתיקיית בית־המשפט המחוזי על־ידי הסתלקות מוקדמת מהארץ. כיצד עושים את זה? מכרים הציעו לו לנסות את מזלו אצל סוכן הנסיעות הותיק שטיינברג. הסוכן השתתף בצערו של התייר על כל העניין הקורה גם במשפחות ההגונות ביותר. הוא עשה למענו דבר פעוט ביותר: מחק את שם אחד מלקוחותיו, מטופס ה־2נ של משרד האוצר, אשר הקציב לאותו לקוח דמי־נסיעה לכרטיס טיסה, רשם תחתיו את לייבוש בורנשטיין.

ימים מספר לאחר מכן ישב בורנשטיין על כורסתו בתוך קונסטלייישן שעמד לצאת לאירופה. כשארבעת מדחפי האוירון החלו מטרטרים היתה הרגשתו העצמית של לייבוש טובה מהרגשתו של האוירון החלו מטרטרים היתה הרגשתו העצמית של לייבוש טובה מהרגשתו של האוירון שעמד להמריא שוטרי משטרת הגבולות, שהסבירו לו כי עליו להופיע בבית־המשפט, בכל זאת.

„רוח רעה נבנסה בי," אמר סוכן הנסיעות שטיינברג לקציין החקירות במשטרה, כשהודה בזיוף. לעומתו טען בורנשטיין: „אין זה הוגן להתאנות כך לשטיינברג, שאינו אלא אדם ישר. הוא לקח רק 30 לירות נוספות על מחיר כרטיס הטיסה, כדמי טירחה." התוצאה המודאית: לבית הדין המחוזי בתל־אביב נתוסף תיק חדש שסעיף ההאשמה בו, הוא „זיוף מסמך רשמי", העלול לזכות בעשר שנות ריצוי בבית־הכלא.

„למה התחתנת עם גנב?"

„מה לעשות?" שאלה הלנה הירש בת ה־35, קצרת־קומה, דקת־גיזרה, שחורה ולבושת חליפה חומה. פניה היו עשויים בקפדנות נשיית, היא היתה לבושה בטעם טוב: „זה המזל שלי. התחתנתי אתו אחר שהוא רימה אותי. סיפר לי שהוא עובד באפיה ורוצה להסתדר בחיים עם אשה כמוני."

הלנה עמדה על המדרכה, מול שער בית משפט־השלום בתל־אביב. מבעד לסורגי החלון הקטן של בית־הסוהר הגע של משטרת יפו, נשקף ראשו של בעלה לשעבר, מיודעם של כל שוטרי המחלקות הפלילית במדינה כולה. הוא ידוע לפי ארבעת שמותיו, שלום ויינשטוק, שלום ברוך, אליעזר שלום ושלום בן־שמואל ושלוש תעודות הזהות שהוא נושא בכיסו בקביעות.

בשנשאה לו הלנה לאשה, היה כבר שלום אחר שלוש שנות ותק בבית־הסוהר של ממשלת המנדט. כל מה שהלנה, אם לילדה בת שמונה מנשואיה הראשונים, ידעה עליו אז, היה שכשלוש שנים לפני־כן הגיע ארצה עם הצבא הפולני ושבזמן המלחמה היה חייל בצבא האדום. אותה שעה חיפשו אותו חצי תריסר ממשטרות אירופה בעוון תריסר עבירות בייסוי.

הלנה, שקיבלה זמן קצר לפני נשואיה שיכון בן שלושה חדרים ברמלה, עברה אליו עם בתה ובעלה החדש. עד מהרה נוכחה לדעת שלא בחרה יפה. „בעלי היה חולה רוח," מספרת הלנה. הוא היה מתעורר בלילות, כתוצאה מחלומות חולניים, בשאגות פראיות, מדבר אתה בלשון העולם התחתון, מכה אותה ואף את בתה הקטנה. כשהיה חוזר הביתה, לעתים שהלכו ונעשו רחוקות יותר ויותר, היה שתוי עד כדי התפרעות. מקים סקנדלים ומכה. כחודשיים לאחר נשואיה, נסתבר להלנה, שחשבה עד כה שנישאה לאופה, שבעלה איננו אלא כייס מקצועי. אחד ממכריה, שהיה קצין משטרה, פגשה ברחוב. „טפשה שכמותך," אמר לה, „למה התחתנת עם גנב?"

אותו זמן ישב שלום בבית־הסוהר וחיכה לאשתו, כדי שתשחרר אותו בערבות עד למשפט. עד אז הספיקה המשטרה לפתוח נגדו ארבעה תיקי כייסות. „מקצועי הוא ההזדמנות," אמר לשוטר שהכניסו לתא בית־הסוהר, „וקרבני הוא קורבן ההזדמנות."

שלום היה מוכר לרוב שוטרי תל־אביב ויפו כשחצן לבוש־הדר ומצוחצח, מעורה בחיי העולם התחתון של ארבע הערים, גנב מועדף שאין לו תקנה. בבית־הסוהר ביפו היה גיבורם של האסירים, שהתרגלו לנוכחותו בניהם, שנעשתה שכיחה משנה לשנה. נוסף לכך העריצותו בגלל הקשרים המצויינים שהיו לו עם אנשים מבחוץ, שהצליחו לחדור לבין כתלי בית־הסוהר, מפעם לפעם, להעביר לו מטעמים כתרגולות צלויות.

„א ייתכן כמאה אחוז". כאשר נתפש לאחר ביצוע גניבה בשווי עשרת אלפים לירות בבית מסחר לסדינים ולבנים ביפו, הובא לפני השופט שלום קסאן, בבית־המשפט המחוזי, כשידידו מוישה־לה הזקן, מסנגר עליו לפני השופט. מוישה־לה הפך אחר חמשים שנה בארץ, לידידם של כל האסירים. הוא מבלה את עיתותיו בבתי־הסוהר, מחליף לאסרים ספרים ודואג לצרכיהם בחוץ. אמר לו השופט קסאן: „מויש־לה, אתה מאמין שתוכל להחזיר את הטיפוס הזה למוטב?"

ענה מוישה־לה: „הוא נשבע לי לפני שנכנסנו לאולם בית־המשפט, שיהיה בן־אדם, מעתה והלאה, אבל אני שמכיר אותו חושב שהדבר לא יתכן במאה אחוז."

שלום שוחרר בערבות להתנהגות טובה. ההתנהגות ארכה פחות משבועיים. הפעם נתפס שלום בן־שמואל, כשהוא גונב את ארנקה של אחת הגברות שישבה בשולחן הסמוך לשלו באחד מבתי־הקפה התל־אביביים.

מאז חיכו לו חבריו לתא, בתאריכים קבועים ולעתים גם בשעות קבועות. „עוד מעט יבוא שלומ־קה," היו אומרים. „הוא לא יוכל להתאפק עוד הרבה זמן." ושלום, שהיה משתחרר וגכלא לסירוגין, שיפר את שיטותיו